

C2 -2

Altuğ YALÇINTAŞ

Araş. Gör.

Ankara Üniversitesi SBF İktisat Bölümü

DÜŞÜNSEL PATİKALAR VE PATOLOJİLER: DÜŞÜNCE DÜNYAMIZDAKİ KAZALAR, RASTLANTILAR, TESADÜFLER VE BUNLARIN SONUÇLARI NİÇİN ÖNEMLİDİR?

İktisadi ve sosyal dünyamızda olduğu gibi düşün dünyamızda da sayısı azımsanmayacak kadar fazla rastlantı ve kazai olay ve bunların yarattığı sonuç vardır. Lynn White Avrupa’da feodal sınıfın yükselişini tarihin rasyonel akışına değil, bu kazai olaylardan birine –üzenginin bulunmasına –bağlamaktadır (White 1962). Aynı şekilde Pieter Geyl’e göre Hollanda’nın İspanya Hükümlanlığı’na karşı verdiği kurtuluş savaşını kazanmasında ve Protestanlığın tüm Avrupa’ya yayılmasında Alçak Topraklar’ın kuzeyinin girintili çıkıntılı kıyı coğrafyası etkili olmuştur (Geyl 1964). Jared Diamond da Afrika’nın Avrupa’ya kıyasla iktisaden kalkınmamış oluşunun nedeninin –tarihin bir zorunluluğu değil– Afrika kıtasının kuzey-güney, Avrasya’nın ise doğu-batı eksenlerinde uzanıyor olduğunu düşünür (Diamond 2002). İktisadi ve sosyal dünyalardakine paralel şekilde düşünsel dünyamızdaki evrimsel patikalar da geçmişteki sayısız rastlantısal ve tesadüfi olayın bilimlerde, sanatta ve felsefede uzun dönemlerde etkili makro yapıların ortaya çıkmasına sebep olur. Bu olayların ve sonuçlarının önemli olmasının sebebi düşünce dünyamızdaki problemlerin, tarihin rasyonel okumasıyla açıklanamıyor oluşudur. Başka bir deyişle, düşünsel dünyamız her zaman ileriye doğru evrilmez; düşünürler her zaman rasyonel karar alıcılar değildirler. Düşünce kurumlarımız kimi zaman geriye doğru da gider. Çöküşler, çözümler (“decadance”) düşüncelerin evrimi için de geçerlidir. Bunun en büyük iki örneği iktisatta “Coase Teoremi” ve genel düşünce tarihinde bir mecaz olarak Thomas More’un *Utopia*’sıdır. “Coase Teoremi” tesadüfi hataların ardarda gelmesi ve bu hataların bir türlü düzeltilemeyisi nedeniyle Nobelli iktisatçı Ronald Coase’un 1960’larda dediğinin tam tersini söyler olmuştur (McCloskey 1997). Aynı şekilde *Utopia* düşüncesi de düşünürlerin etkisinden kurtulamadığı bir kurum haline gelmiş ve yayımlandığı zamanlardan günümüze düşünce hayatımızı içine hapsedtiği bir patika yaratmıştır (Yalçintaş 2006). “Coase Teoremi”nin ve *Utopia*’nın tarihi, düşünce hayatımızın hangi ölçüde kazalara, tesadüflere ve rastlantılara bağlı ve patolojilerin egemenliğinde olduğunu gösterir.

Anahtar Kelimeler: patikaya bağımlılık, rastlantılar, olumsuzluk, coase teoremi, utopia

Kaynakça:

- Diamond, Jared. 2002. *Tüfek Mikrop ve Çelik* (Ankara: TÜBİTAK Yay.).
- Geyl, Pieter. 1964. *The Netherlands in the Seventeenth Century* (NY: Barnes & Noble).
- McCloskey, Deirdre. 1997. “The Good Old Coase Theorem and the Good Old Chicago School: A Comment on Zerbe and Medema” içinde: Steven Medema (der.) *Coasean Economics: Law, Economics, and New Institutional Economics* (Springer)
- White, Lynn. 1962. *Medieval Technology and Social Change* (Oxford: Oxford University Press).
- Yalçintaş, Altuğ. 2006. “Historical Small Events and the Eclipse of *Utopia*: Perspectives on Path Dependence in Human Thought” *Culture Theory and Critique* 47(1).